

Maarallee

Lesbundel Sociolinguïstiek

Ga aan de slag met de Maarallee-app en help AI Vlaams verstaan - Voor de 3e graad doorstroom & dubbele finaliteit

Algemene doelen

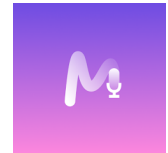
- Leerlingen begrijpen hoe taalgebruik varieert volgens sociale, regionale en situationele factoren.
- Leerlingen denken na over hoe taal verworven wordt en trekken de parallel met hoe AI getraind wordt.
- Leerlingen leren bij over het belang van data bij het trainen van een AI-systeem.
- Leerlingen begrijpen dat het succes van een AI-systeem bij het uitvoeren van een bepaalde taak afhangt van de kwaliteit van de beschikbare trainingsdata.
- Leerlingen reflecteren over hun eigen taalgebruik en dat van anderen.
- Leerlingen ontwikkelen luister-, spreek- en analysevaardigheden.
- Leerlingen maken kennis met begrippen zoals dialect, tussentaal, standaardtaal, sociolect, register, code-switching, divergentie en convergentie.
- Leerlingen gebruiken de Maarallee-app om iets in te spreken.

Deze lesbundel werd opgesteld door het team van Maarallee en dient twee doeleinden:

1. In eerste instantie sluit het aan bij **bestaande lesmiddelen over sociolinguïstiek** voor leerlingen uit de derde graad doorstroom- en dubbele finaliteit, en gaat het in op de eerder vermelde lesdoelstellingen.
2. Daarnaast wil deze bundel bijdragen aan het **innovatieve burgerwetenschappelijke project van Maarallee**. Dit project wil via een crowdsourcing-app het tekort aan publiek beschikbare Vlaamse spraakdata helpen oplossen.

Benodigde materialen

- Deze bundel, voor leerkrachten met antwoorden in het groen. De versie voor leerlingen is ook op de maarallee.be-website te vinden.
- Een telefoon met de Maarallee-app, herkenbaar aan dit logo. Zoek naar [Maarallee.be](https://maarallee.be) in de app stores

- Schrijfgerief

Hoe gebruik je de Maarallee-app

- Open de Maarallee-app.
  - Zet je meldingen aan. Dan weet je meteen wanneer er een nieuwe vraag is.
  - Geef je telefoon toestemming om je microfoon te gebruiken en je spraakdata op te slaan.
  - Scroll naar de vragen die verbonden zijn aan deze lesbundel en klik de juiste vraag bij je opdracht aan.
  - Neem het opnameprotocol nog even door en beluister de gekozen vraag. Daarna is het aan jou om te spreken!
-
- Klaar met opnemen? Vul nog even je metadata in en verstuur daarna je opname. Bedankt voor jouw bijdrage aan wetenschappelijk onderzoek!

Veel succes!

Les A: Korte algemene probleemstelling (intro + opnamemoment)

Hoe spreek jij/spreekte gij?

Heb je weinig tijd en kan je slechts één uurtje besteden aan deze bundel, scroll dan even verder en neem samen met je klas enkel les 2 door.

Ons taalgebruik neemt verschillende vormen aan, afhankelijk van de context. Zo zal je anders spreken tegen je vrienden dan tegen je baas. Ook in de loop van tijd verandert het taalgebruik van sprekers. Zo had het geen zin om vroeger het woord 'smartphone' te gebruiken voor een apparaat dat nog niet bestond. Je zou daar vandaag wel eerder 'per ongeluk' mee verkeerd verbonden zijn, dan met het verouderde 'per abuis'.

Die verschillen in taalgebruik zijn niet alleen interessant voor taalkundigen, maar bieden ook een kans voor projecten zoals **Maarallee**, die gevarieerde spraak willen verzamelen van verschillende sprekers voor de ontwikkeling van spraaktechnologie. Want de enorme taalvariatie die er in Vlaanderen bestaat, kan ook technologische problemen veroorzaken!

Wat doet Maarallee?

Waarom begrijpt je spraakassistent je soms niet als je gewoon Vlaams praat?

Omdat artificiële intelligentie (AI) vandaag meestal getraind wordt op data in de Nederlandse standaardtaal die gebruikt wordt door officiële instanties en programma's, zoals het nieuws. Veel van de taal in de trainingsdata lijkt ook het meest op Nederlands uit Nederland. Vandaar dat AI-modellen de Vlaamse tongval niet herkennen en dus vaak niet goed oppikken. De AI verstaat het Vlaams niet.

Om dit probleem te op te lossen, moet AI meer voorbeelden krijgen van hoe mensen in Vlaanderen écht praten. Er is alleen **te weinig gevarieerde Vlaamse spraakdata** beschikbaar om AI mee te trainen. Zonder die Vlaamse spraakdata kan AI nooit voldoende de verschillende taalvariaties in het Vlaamse gebied begrijpen.

Daar willen wij iets aan doen!

Met maarallee.be bouwen we aan een dataset als voorwaarde voor

spraaktechnologie die ook de verschillende Vlaamse manieren van spreken begrijpt. **Maarallee.be is een burgerwetenschapsproject** waarbij we samen met burgers een grote databank van Vlaamse spraak willen opbouwen. We hebben Vlamingen van alle geslachten, leeftijden en provincies nodig om thuis audio-opnames in te spreken – in hun eigen taalgebruik, met hun eigen accent, dialect of tongval. **Dus zeker ook de stem van jongeren!**

Opnamemoment

Maarallee verzamelt gesproken Vlaams van verschillende leeftijdsgroepen, en zeker van bepaalde groepen waarvan er structureel te weinig data beschikbaar is. Dat is het geval voor jongeren! Daarom hebben we jouw stem nodig!

Bij elke roze “opnamemoment” krijg jij dus de kans om mee te doen aan burgerwetenschappelijke innovatie. Beantwoord de vragen uit deze bundel in de app en zo zorg jij ervoor dat AI binnenkort beter Vlaams zal kunnen verstaan.

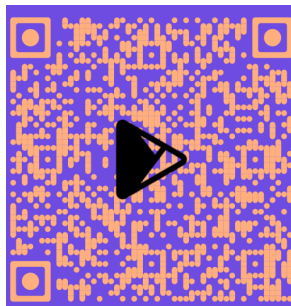
Open de Maarallee-app.

Scroll naar de vraag met de titel Opname Intro. Beluister de gekozen vraag. Daarna is het aan jou om te spreken!

- **Opname Intro 1:** Neem een opname op waarin je naspeelt hoe je aan je vrienden zou vertellen hoe jouw weekend was. Wat deed je en wat vond je daarvan?
- **Opname Intro 2:** Vertel daarna hoe jij aan je grootouders zou vertellen wat je op school hebt gedaan.

Klaar met opnemen? Vul nog even je gegevens in en verstuur daarna je opname. Bedankt voor jouw bijdrage aan wetenschappelijk onderzoek!

Wil je meer weten over Maarallee, surf dan eens naar [Maarallee.be](https://maarallee.be)

Les 1: Introductie Sociolinguïstiek

- **Inhoud:** Wat is sociolinguïstiek? Voorbeelden uit Vlaanderen.
- **Activiteit:** Klassikale discussie over taalvariatie. (Denkcoëfening: welke woorden gebruik je in welke context?)
  - **Opname 1.1:** Leerlingen nemen een korte opname op waarin ze vertellen welke taalvarianten ze zelf gebruiken (dialect, tussentaal, standaardtaal, jongerentaal).
  - **Opname 1.2** Leerlingen benoemen een paar woorden die typisch in één van de taalvarianten voorkomen en vertellen wat ze betekenen.
- **Oefening:** Begrippenmatch (dialect, sociolect, register).

Introductie

Lees onderstaand artikel uit de Gazet van Antwerpen:

Tom Waes spot op MIA's met kritiek op zijn Antwerpse "tussentaal": "Amai mijn botten!"

Tom Waes was op de MIA's om een award uit te reiken, maar voor hij dat deed, moest er hem iets van het hart. De presentator van 'Het verhaal van Vlaanderen' reageerde op de kritiek die Geert Bourgeois deze week uitte in de media. "Ik beloof u plechtig dat ik die tussentaal nooit meer zal hanteren vanaf nu. Vanaf na is 't gewoon in 't plat Antwerps."

26 januari 2023 om 22:18

"Vooraleer ik deze prijs uitreik, zou ik me toch even graag excuseren", begint Waes zijn presentatie van de categorie 'Solo Man' in perfect Nederlands. "Want deze week stonden de kranten blijkbaar vol met mensen die zich ergerden aan mijn taalgebruik. Blijkbaar zou ik een soort tussentaal hanteren."

Waes geeft aan geen namen te noemen, maar spreekt dan toch Geert Bourgeois toe. Die liet in Knack weten dat hij de "tussentaal" van Waes in Het verhaal van Vlaanderen allesbehalve kan appreciëren. "Het Vlaams Parlement moet de VRT op de vingers tikken voor de tussentaal van Tom Waes", zei de gewezen minister-president zelfs.

"Ik wens me toch tegenover u te verontschuldigen", zegt Waes daarom. "En ik beloof u plechtig dat ik die tussentaal nooit meer zal hanteren vanaf nu. Vanaf na is 't gewoon in plat Antwerps!" Zoals beloofd maakt hij zijn presentatie af in platter dan plat Antwerps. "En de winnoar is - amai mijn botte - Metejaar!"

Het zal niet de laatste keer zijn dat er zogenaamde tussentaal te horen is tijdens de uitreiking van de MIA's. Maaïke Cafmeyer presenteert in plat West-Vlaams, en ook Thuis-acteur Mathias Vergels en Natalia doen opvallend weinig moeite om hun dialect te verbergen. Bourgeois lijkt op weinig bijval te kunnen rekenen bij bekend Vlaanderen.

Bron: [Tom Waes spot op MIA's met kritiek op zijn Antwerpse "tussentaal": "Amal mijn botten!" | GVA](#)

Waarom praten wij niet allemaal hetzelfde Nederlands? Dat zou toch veel makkelijker zijn? We zouden door alle streken van Nederland en Vlaanderen kunnen reizen en zonder problemen elkaar verstaan. We zouden nooit hoeven vragen: "Sorry, wat bedoel(t) u/je/gij?". Voor Thuis en Flikken zouden we geen ondertiteling nodig hebben. Het gesproken Nederlands thuis zou hetzelfde Nederlands zijn als op school, bij verre familie, in het parlement, bij de Turkse bureaus of bij de dokter.

Taal is niet neutraal

Hoe we spreken verradert voor een deel waar we zijn opgegroeid. Het laat ook zien wat onze opleiding is, hoe oud we zijn, bij welke groep(en) we willen horen en bij welke niet. Door dit soort verschillen spreken we niet allemaal hetzelfde, net zoals we niet allemaal dezelfde kleding dragen, op dezelfde wijze onze verjaardag vieren, dezelfde hobby's hebben of van honden houden. Er is dus niet één soort taal, maar veel verschillende **'taalvarianten'**. Dat zijn de verschillende manieren waarop éénzelfde taal **gebruikt wordt** door verschillende sprekers of door één spreker in verschillende situaties.

Als we naar iemand luisteren, krijgen we tussen de zinnen door allerlei **sociale informatie** mee. Een opa kan zeggen: "Afijn, we vielen pardoos in het water" en een tiener: "Ik heb floes nodig voor m'n vakantie, bro." In deze zinnen zit allerlei achtergrondinformatie over de sprekers verpakt, zowel in de woordkeuze - "afijn" en "[floes](#)"- als in de uitspraak.

Daarbovenop kunnen sprekers hun taalgebruik aanpassen aan de situatie. Zo kunnen West-Vlamingen de 'g' in Brugge als een 'h' uitspreken als ze met vrienden op café zitten, maar als een 'g' (de standaarduitspraak) als zij het woord voeren in een belangrijke vergadering. **Sprekers kunnen ook volledig tussen talen schakelen** en dit gedrag komt veel voor in meertalige regio's. Zo zullen mensen uit Brussel afhankelijk van de sociale situatie Frans en Nederlands door elkaar spreken. Het vlot wisselen tussen talen, taalvarianten of –registers afhankelijk van de sociale context, wordt **code-switching** genoemd.

Klassikale discussie

- Kader de begrippen voor de leerlingen: *dialect, tussentaal, standaardtaal, jongerentaal, leenwoorden, code-switchen*.
  - **dialect**: de benaming voor een vaak lokale taalvariant die niet als standaardtaal geldt.
  - **tussentaal**: informele, eerder algemeen verstaanbare Vlaamse spreektaal, die niet dialect is maar ook geen Nederlandse standaardtaal
  - **standaardtaal**: het Nederlands dat algemeen bruikbaar is in formele, officiële of zakelijke situaties.
  - **taalvarianten**: Verschillende vormen waarin een taal gebruikt kan worden.
  - **jongerentaal**: term die vaak gebruikt door volwassenen wanneer jongeren spreken of schrijven op een eigen manier. Het is eigenlijk een soort label van volwassenen voor woorden, grammaticale constructies, enz. die enkel jongeren gebruiken
  - **leenwoorden**: Woorden die hun origine hebben in een andere taal dan het Nederlands, maar toch ook in het Nederlands gebruikt worden.
  - **code-switchen**: Het aanpassen van de gebruikte taalvarianten afhankelijk van de sociale context, waarin sprekers zich bevinden.
- Welke taalvarianten gebruik jij en wanneer? (Dialect, tussentaal, standaardtaal, jongerentaal, leenwoorden,...)

Opnamemoment

- Opname 1.1: Leerlingen nemen een korte opname op waarin ze vertellen welke taalvarianten ze zelf gebruiken en in welke situaties (denk aan dialect, tussentaal, standaardtaal, jongerentaal, maar ook andere talen...).
  - Vertel welke taalvarianten jij spreekt en wanneer. Heb je een voorbeeld van wanneer jij code-switcht?
- Opname 1.2: Leerlingen benoemen een paar woorden die typisch in één van de taalvarianten voorkomen. B.v.: Welke woorden zijn typisch jongerentaal en hoe gebruik je ze?
  - Welke woorden zijn typisch voor bepaalde taalvarianten? Welke woorden zijn jongerentaal en wanneer gebruik je ze?

Les 2: Taalverwerving

Inhoud: Waarom passen we ons taalgebruik aan als we tegen heel jonge kinderen spreken. Hoe leert een kind de taal & hoe leert taalmodel de taal. (Kwalitatief vs. kwantitatief aanbod)

Activiteit: Klassikale discussie over taalverwerving; leesopdracht over het leerproces van een taalmodel; introductie Maarallee

Gebaseerd op het materiaal van de lesbundel: [Taalverwerving](#)

Taalverwerving

Bekijk onderstaande video:

1. [Loes belt met haar kleinkind](#)

Klassikale discussie

Neem deze vragen door met de klas:

- Wat gebeurt er hier?

(Loes past haar taalgebruik aan en verhoogt plots haar stem)

- Waarom zou Loes opeens van taalgebruik veranderen?

(Loes haar kleinkind komt plots aan de telefoon)

- Wat zijn de kenmerken van het aangepaste taalgebruik?

(Verhogen van de stem, meer intonatie, eenvoudige woordenschat, herhaling)

- Doe je dat zelf ook wanneer je tegen kleine kinderen praat?

(Persoonlijk antwoord)

- Is dit een vorm van taal? (Persoonlijk antwoord)
- Denk je dat dit een positief of negatief effect heeft op de taalontwikkeling

(Persoonlijk antwoord)

Vergelijking kind vs. AI-model

- Hoe leert een kind een nieuwe taal?

Bekijk nu het [fragment](#) uit 'Man over woord' waarin professor Schaerlaekens, expert in de kindertaalontwikkeling, meer uitleg geeft over het taalgebruik van volwassenen wanneer ze tegen jonge kinderen praten.

Beantwoord de onderstaande vragen:

- Waarom is deze spreekwijze functioneel volgens professor Schaerlaekens?

Je spreekt tot een klein kind dat zijn taal nog niet beheerst. Het kind kan de "taal" zo sneller verwerven.

- Wat zijn de typische kenmerken van deze spreekwijze?

Enkele kenmerken zijn: het verhogen van de stem, het gebruik van klanknabootsingen (onomatopie), het gebruik van herhaling als een didactisch middel, het stellen van een vraag en er zelf een antwoord op geven. De naam van voorwerpen vaak herhalen en tonen.

- Waarom zegt de man in het filmpje "niet spuwkes doen"?

Het kind vervoegt nog niet. Op deze wijze moet het kind maar één werkwoord leren, namelijk "doen".

Hoe leert een taalmodel?

Taalmodellen in AI-toepassingen zoals ChatGPT, Claude en Gemini kunnen jouw taal begrijpen wanneer je ermee chat of zelfs wanneer je er mondeling tegen spreekt. Zij hebben nooit in een kindertwagen gelegen om aangesproken te worden door hun ouders en omgeving. Toch hanteren ze correcte taal en op kunnen ze op afbeeldingen zelfs beschrijven wat ze zien. Hoe kan dat denk je? Vertel het aan Maaraltee?

Opnamemoment

· **Opname 2.1:** Hoe leert een AI-model taal volgens jou?

· **Opname 2.2:** Waarvoor zou jij graag een AI-model gebruiken?

Lees onderstaande tekst en beantwoord de onderstaande vragen.

Taalmodellen eenvoudig uitgelegd: Hoe AI teksten schrijft (2025) .

Wat is een taalmodel?

Een taalmodel is software die berekent welk woord het meest waarschijnlijk als volgend woord in een tekst komt. Het werkt dus met kansen: op basis van een reeks woorden voorspelt het hoe de zin logisch verdergaat. Daardoor kan het model zinnen vormen die voor ons vloeiend en logisch klinken. ChatGPT is een toepassing boven op zo'n taalmodel: het gebruikt die woord-voor-woordvoorspelling om complete en samenhangende antwoorden te genereren in natuurlijk aanvoelende taal.

Waarop is een taalmodel getraind?

Om die voorspellingen te kunnen doen, heeft een taalmodel miljoenen tot miljarden voorbeeldzinnen nodig. Die komen uit grote verzamelingen tekst, zoals websites, boeken of andere publieke bronnen. In die teksten ziet het model talloze patronen: welke woorden vaak samen voorkomen, hoe zinnen doorgaans zijn opgebouwd en welke formuleringen typisch zijn in bepaalde contexten. Door die patronen te analyseren en te onthouden, leert het model hoe menselijke taal er meestal uitziet.

Na deze analyse kan worden overgegaan naar de training van het model. Tijdens de training krijgt het model een stuk tekst te zien waarbij één woord verborgen wordt. De opdracht is: voorspel het verborgen woord. Zit het model ernaast, dan past het intern zijn instellingen aan; zit het juist, dan wordt dat patroon versterkt. Die oefening herhaalt het model enorm vaak, waardoor het gaandeweg beter wordt in het herkennen van statistische verbanden in taal. Het eindresultaat is een systeem dat zeer snel en overtuigend tekst kan voorspellen en dus genereren.

Begrijpt een AI haar eigen output dan toch niet?

De statistische patronen die een taalmodel leert, zijn zo uitgebreid en verfijnd dat de gegenereerde tekst vaak inhoudelijk en stilistisch passend aanvoelt. Het model kiest niet willekeurig; het kiest, op basis van alle eerder geziene voorbeelden, wat waarschijnlijk het beste past. Dat verklaart waarom antwoorden van een chatbot zo coherent aansluiten bij de vraag en in de gebruikte toon worden geformuleerd. Voor gebruikers kan dat aanvoelen alsof het model echt begrijpt wat je bedoelt, terwijl het in werkelijkheid gewoon kansberekeningen maakt op basis van veelvoorkomende taalstructuren.

Wat kan er mislopen?

Een taalmodel kan ondanks die sterke patronen toch foutieve of ongepaste tekst produceren. Als de voorbeelden in de training van het model, foutief of onvolledig waren, kan het model ook die info overnemen. Het model kan dan soms met grote zekerheid iets

onjuists formuleren, omdat het enkel redeneert vanuit waarschijnlijkheid in taal, niet vanuit feitenkennis of begrip van de wereld. Daarom is het noodzakelijk om de output altijd kritisch na te lezen en te controleren wanneer je taalmodellen gebruikt.

Hoe gebruik je zo'n taalmodel dan verstandig?

Gebruik het als hulpmiddel om je ideeën te structureren, voorbeeldzinnen te bedenken of teksten te herformuleren, maar houd daarbij zelf de regie over inhoud en argumentatie. Controleer altijd zelf of namen, data en bronnen kloppen. Zie de gegenereerde tekst dus als een eerste versie die jij moet bijsturen op basis van je beoogde doel en kwaliteitscriteria. Deze werkwijze sluit aan bij de manier waarop het model getraind is in taal: zeer sterk in vorm en patroon, maar afhankelijk van jou voor correcte inhoud en verdieping.

Conclusie

ChatGPT en vergelijkbare systemen bouwen op taalmodellen die woorden voorspellen op basis van enorme hoeveelheden voorbeeldtekst. Door training op patronen kunnen ze soepel en contextueel passende zinnen genereren. Dat levert krachtige mogelijkheden op voor schrijven en herformuleren, maar vereist ook een kritische gebruiker die feiten controleert en eigen denkwerk centraal stelt.

Bron

Denis Doeland (2025). "Taalmodellen eenvoudig uitgelegd: Hoe AI teksten schrijft."
Beschikbaar via: <https://denisdoeland.com/2025/03/14/taalmodellen-eenvoudig-uitgelegd-hoe-ai-teksten-schrijft/> [denisdoeland.com]

a) Leg in eigen woorden uit wat een taalmodel doet wanneer het een zin genereert. Verwijs hierbij naar de manier waarop het model werd getraind.

*Woord voor woord voorspellen op basis van waarschijnlijkheid & **patroonherkenning**. Het model heeft **veel voorbeeldzinnen** bestudeerd en neemt alle waargenomen patronen mee in de tekstgeneratie.*

b) Waarom kan een tekst die door een taalmodel is gegenereerd inhoudelijk foutief zijn, zelfs als het taalmodel een geloofwaardige tekst genereert?

*Een AI-model heeft geen begrip van de tekst, maar zoekt alleen naar **de meest waarschijnlijke patronen**. Als een inhoudelijk fout patroon dus vaak genoeg voorkomt in de trainingsdata, zal het model die met een grotere kans overnemen, in plaats van het inhoudelijk correcte antwoord te geven. Het heeft ook **geen begrip** van de tekst.*

c) Denis Doeland legt uit dat taalmodellen statistische patronen volgen. Geef één voorbeeld van een taalsituatie waarin het volgen van statistische patronen wél tot een goed resultaat leidt en één situatie waarin het tot fouten kan leiden.

*(Persoonlijk antwoord) – Alles hangt hier af van **de aantallen waarop bepaalde info gedeeld werd**. Al kan kennis vrij probleemloos produceren wanneer de informatie vaak voorkomt in de data (kwantitatief getraind = op veel data). Een voorbeeld is dat een AI-model op veel plekken kan lezen dat roken ongezond is of in veel teksten een definitie van 'fotosynthese' kan vinden.*

Zeer specifieke info (b.v. kleine historische gebeurtenissen of specifieke vragen) zal veel minder of onvolledig voorkomen in de trainingsdata. Om die reden zal het model een 'waarschijnlijk' antwoord kiezen dat fout kan zijn. Het model vult een gat op door patronen te volgen, maar heeft geen besef van feitelijke juistheid.

Conclusie

Er is een duidelijk verschil tussen hoe een kind taal verwerft en hoe AI dat doet. Een kind heeft nood aan aangepaste taal uit de omgeving om de bouwstenen van taal op te pikken, terwijl AI heel veel teksten nodig heeft om op te trainen. Het is dus een verschil tussen een **kwalitatief en een kwantitatief taalaanbod en -verwervingsproces**.

Toch is het ook belangrijk dat AI voldoende kwaliteitsvolle data aangeboden krijgt om op te trainen.

Opnamemoment

· **Opname 2.3:** Wat zou het probleem kunnen zijn van te weinig kwaliteitsvolle data om een AI op te trainen? Vertel het aan Maarallee.

Potentiële oplossing: Maarallee

Waarom begrijpt je spraakassistent je soms niet als je gewoon Vlaams praat?

Omdat artificiële intelligentie (AI) vandaag meestal getraind wordt op data in de Nederlandse standaardtaal die gebruikt wordt door officiële instanties en programma's, zoals het nieuws. Veel van de taal in de trainingsdata lijkt ook het meest op Nederlands uit Nederland. Vandaar dat AI-modellen de Vlaamse tongval

niet herkennen en dus vaak niet goed oppikken. De AI verstaat het Vlaams niet.

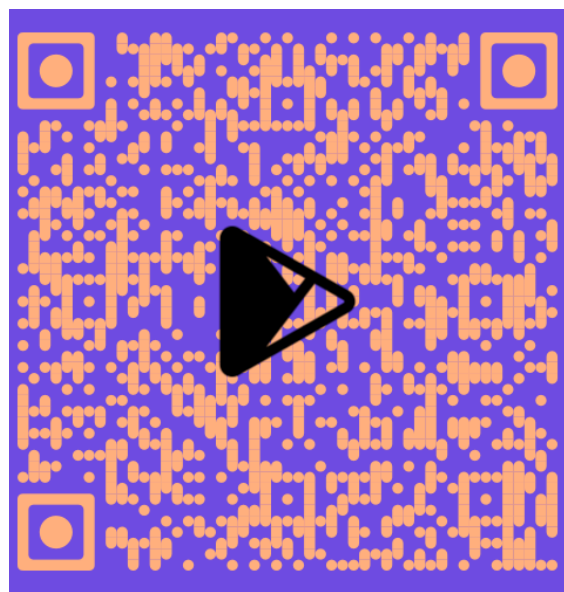
Om dit probleem te op te lossen, moet AI meer voorbeelden krijgen van hoe mensen in Vlaanderen écht praten. Er is echter **te weinig gevarieerde Vlaamse spraakdata** beschikbaar om AI mee te trainen. Zonder die Vlaamse spraakdata kan AI nooit voldoende de verschillende taalvarianties in het Vlaamse gebied begrijpen.

Daar willen wij iets aan doen!

Met maaraltee.be bouwen we aan een dataset als voorwaarde voor spraaktechnologie die ook de verschillende Vlaamse manieren van spreken begrijpt. **Maaraltee.be is een burgerwetenschapsproject** waarbij we samen met burgers een grote databank van Vlaamse spraak willen opbouwen. We hebben Vlamingen van alle geslachten, leeftijden en provincies nodig om thuis audio-opnames in te spreken – in hun eigen taalgebruik, met hun eigen accent, dialect of tongval. **Dus zeker ook de stem van jongeren!**

Door samen **een grote (kwantitatieve) en gevarieerde (kwalitatieve) databank** aan te leggen, kunnen we spraakherkenning ontwikkelen die ook onze manier van spreken begrijpt. Zo helpen we AI stapsgewijs beter Vlaams verstaan.

[Download de app en help AI beter Vlaams verstaan](#)

Les 3: Standaardtaal en Normen

- **Inhoud:** Functie van standaardtaal in media, onderwijs, formele situaties, de begrippen register, stillistische variatie
- **Activiteit:** Leerlingen kiezen een formele boodschap en spreken die in de app in, zowel met aangepaste als met onaangepaste taal.
  - **Opname 3.1:** Leerlingen spreken een formele boodschap in. Ze kiezen uit één van de volgende opties:
    - Klachtenboodschap bij een bedrijf
    - Zichzelf aanbieden voor een sollicitatie
    - Aangifte doen bij de politie voor een gestolen fiets
  - **Opname 3.2:** Ze doen dit nu opnieuw, maar in een totaal onaangepaste vorm; bijvoorbeeld jongerentaal.

Sociolinguïstiek en taalregisters

Voorkennis activeren en plannen

In het verleden heb je normaal al enkele voorbeelden van taalvariatie bestudeerd tijdens de lessen Nederlands, Frans en/of Engels.

Ga online op zoek naar informatie om bepaalde termen en definities hieronder terug op te frissen:

Maak opdrachten 1.1, 1.2 en 1.3 met je buur.

1.1 Definitie

Wat onderzoekt de sociolinguïstiek?

Taal en hoe sociale factoren, zoals leeftijd, gender, sociale klasse, etniciteit en de communicatieve situatie die beïnvloeden.

1.2 Sociale en taalkundige variabelen

Geef drie voorbeelden van sociale variabelen:

geslacht, leeftijd, sociale klasse, ...

Geef twee voorbeelden van taalkundige variabelen:

de uitspraak van een klank of de voorkeur voor bepaalde woorden of zinsconstructies), gebruik van bepaalde lidwoorden ('t Stad, ne man), 'ge' versus 'u', ...

1.3 Stilistische taalvariatie

1.3.1 Wanneer je taalgebruik wordt bepaald door de situatie, hebben we te maken met **stilistische taalvariatie**. We onderscheiden drie varianten of **registers**:

- Vulgair -> informeel -> ongemarkeerd -> formeel taalgebruik

Geef hiervoor een voorbeeld:

o zeiken – pissen – plassen – urineren

o vreten – eten – nuttigen

o wijf – vrouw – echtgenote

- Van spreektaalig naar schrifttaalig

o dus – bijgevolg

o maar – echter

o nu – heden

o voor – ten behoeve van

- Van modieus naar archaïsch taalgebruik

o Modieus: 'Waarom doe je noncha?'

o Archaïsch: geschieden (i.p.v. gebeuren), onverwijld (i.p.v. direct)

Bekijk het filmpje over [Humo's jongerenenquête](#) en vindt voor onderstaande registers een voorbeeld in de gebruikte taal.

a) Geef een voorbeeld van...

o schrifttaalig register

"Het huwelijk is voorbijgestreefd."

o informele taal

“als ge het nog niet gedaan hebt...” (tussentaal – ge, da, ...)

o vulgaire taal

muis, vogelen, hoer, loser, ...

b) Welk register past het best bij een ‘normale’ straatenquête?

ongemarkeerd taalgebruik (afhankelijk van het onderwerp)

Opnamemoment

Opname 3.1: Kies één van de volgende opties voor een formele boodschap

o Klachtenboodschap aan een bedrijf

o Jezelf aanbieden voor een sollicitatie bij een lokaal café

o Aangifte doen bij de politie voor een gestolen fiets

Spreek jouw gekozen formele boodschap in, met gepast taalgebruik.

Opname 3.2

Spreek nu opnieuw je antwoord in, maar doe dit in een ongepaste vorm. Probeer zoveel mogelijk spreektaalig en informeel te spreken.

Les 4: Taal en Sociale Identiteit

- **Inhoud:** Hoe taal sociale groepen markeert (jongeren, beroepen).
- **Activiteit:** Leerlingen onderzoeken voorbeelden van convergentie en divergentie in taalgebruik. Ze analyseren ook welke woorden typisch voor jongeren zijn.
  - **Opname 4:** Leerlingen voeren onderling een gesprek met over hun favoriete muziekgroep/onderwerp (zelf te kiezen) en nemen daarna een opname op over waarom ze die groep zo leuk vinden.

Je hebt net gesproken over je lievelingsartiesten, of over een ander onderwerp dat jij erg leuk vindt. Kan je aan Maaraltee vertellen waarom? Voeg daarbij ook toe welke woorden uit de jongerentaal je gebruikte in jullie gesprek.

Taal en Sociale Identiteit

Taal wordt aangepast aan de samenstelling van een groep. Groepen zijn immers ook een sociale factor, zoals leeftijdsgroep of beroepsgroep. Wanneer sprekers hun taalgebruik aanpassen (of net niet) aan de taalnorm van een groep of situatie, noemen we dat respectievelijk convergentie of divergentie.

Convergentie & divergentie

Wat is convergentie?

Het naar elkaar toegroeien van het taalgebruik van communicatiepartners.

Wat is divergentie?

De taalverschillen tussen communicatiepartners wordt vergroot, om zich als groep af te zetten tegenover een andere groep.

Is er in de volgende gevallen sprake van divergentie of convergentie? Leg uit:

a) Vrouw die tijdens een receptie op het werk kiest voor de taal van de hogere klasse

Convergentie: erbij willen horen omwille van status

b) Dikke met '[Zes in de ochtend](#)'

Divergentie: zich afzetten tegen de huidige norm

Convergentie: bij de groep willen horen, eventueel om indruk te maken

c) Leerlingen die hun presentatie geven met 'je' in de plaats van 'ge'

Convergentie: zich houden aan de norm van een formele presentatie

Opnamemoment

Opname 4: Voer een gesprek met je buur over je favoriete muziekgroep/onderwerp (zelf te kiezen). Neem daarna, of wanneer de leerkracht het aangeeft, een opname op over waarom je die muzikant/dat onderwerp zo leuk vindt.

Vertel er ook bij welke woorden je gebruikte tijdens het gesprek met je buur die je typisch als jongerentaal zou beschouwen.

Je hebt net gesproken over je lievelingsartiesten, of over een ander onderwerp dat jij erg leuk vindt. Kan je aan Maaraltee vertellen waarom? Voeg daarbij ook toe welke woorden uit de jongerentaal je gebruikte in jullie gesprek.

Extra: Begrippen om aan te halen met bijbehorende opnamevragen

Code-switching en Meertaligheid

Inhoud: Code-switching in Vlaanderen, invloeden van vreemde talen, bijvoorbeeld Engels en Frans, maar ook Arabisch etc. ...

Opnamemoment

Opname 5.1:

Welke leenwoorden uit het Engels gebruik jij vaak? Wanneer gebruik je die en kan je ook een voorbeeldzin geven waarin je de woorden gebruikt. Doe dit daarna ook voor het Frans en voor een andere taal.

Taalattitudes

Inhoud: Hoe kijken oudere mensen naar de verschillen tussen dialect, tussentaal, standaardtaal?

Opnamemoment

Opname 5.2: Wat vind jij van mensen die tussentaal of jongerentaal ongepast vinden?

Opname 5.3: Interview iemand uit je omgeving (ouder, grootouder) en vraag hen naar hun mening over tussentaal. Welke taal spreken zij meestal? Nederlands? Een andere taal of een dialect?

Wat vinden ze van die talen en zouden ze willen dat meer jongeren dialect kunnen spreken?

Bibliografie

Edb. (2023, 26 januari). Tom Waes spot op MIA's met kritiek op zijn Antwerpse "tussentaal": "Amai mijn botten!" www.gva.be. <https://www.gva.be/media-en-cultuur/bv-en-co/tom-waes-spot-op-mia-s-met-kritiek-op-zijn-antwerpse-tussentaal-amai-mijn-botten/35581479.html>

MET LOES. (2011, 12 mei). Loes belt met haar kleinkind [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=X-PgamXIWRQ>

Aimfordelight. (2014, 20 mei). Eerste taalverwerving [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=oeiynjOw2Sg>

Taalmodellen eenvoudig uitgelegd: Hoe AI teksten schrijft. (2025, 14 maart). dennisdoeland.com. Geraadpleegd op 1 april 2026, van <https://denisdoeland.com/2025/03/14/taalmodellen-eenvoudig-uitgelegd-hoe-ai-teksten-schrijft/>

Allee, M. (z.d.). *Help AI Vlaams verstaan · Maar Allee*. maarallee.be. <https://www.maarallee.be/>

Humo. (2015, 23 november). *Humo liegt! Sex* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=BjX8DNdkwro>

TopNotch. (2020, 6 november). *DIKKE - Zes In De Ochtend (prod. Sinister)* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=rNsVlymAvDA>

Sociolinguïstiek – dialectloket. (z.d.).

<https://www.dialectloket.be/tekst/sociolinguïstiek/sociolinguïstiek/>

Taalverwerving - Lessenreeks taalbeschouwing - lerarenhandleiding. (z.d.).

Faculteit Letteren. <https://www.arts.kuleuven.be/outreach/tenl/lessen/aan-de-slag-met-taalbeschouwing-in-de-lessen-nederlands/taalverwerving-lessenreeks-taalbeschouwing-lerarenhandleiding-1/view>